

JE MÚDROŠŤ DÔSLEDKOM SKÚSENOSTÍ A VEKU?¹

SOKÁČOVÁ VIERA

Abstrakt

Človek sa usiluje o múdrosť, avšak nesnaží sa ju pochopiť. Na múdrosť možno nazerať ako na cnosť, na prejav intelektu, skúseností a vrodenej kvality osobnosti jedinca. Kategória, ktorá je záujmom filozofie, psychológie, etiky. Kategória, ktorej jednoznačnú definíciu, však nepodala žiadna z vied. A každý by chcel ju poznať, vlastniť. Múdrosť sa často spája s vekom a skúsenosťami človeka, ktoré získa v priebehu svojho života. Pochopiť podstatu múdrosti, znamená prežiť a obklopiť sa skúsenosťami, ktoré budú podkladom pre správne konanie ostatným.

Abstract

Human anxious for the cleverness, but he dont try to understand it.It's possible look on the cleverness, as on virtuouness, on manifestation of intellect, experience and protal quality of individual personality.Philosophy, psychology and ethics are interesting about the category.The unambiguous definition of category is not submitted with any of science, but every one wants that know and own.The cleverness is often connect with age and experience of human, which his getting in his life.The understnading entity of cleverness, it's mean to survive and encircle with experience, which will be subgrade right gestion for others.

Kľúčové slová

Múdrosť. Skúsenosť. Zodpovednosť. Generácia tretieho veku.

Key words

Cleverness. Experience. Responsibility. 3rd gerenation of age.

1 Hľadanie definície múdrosti

„Životná múdrosť je dopúšťať sa v každom období života len tých omylov, ktoré sú v súlade s vekom.“ (Pablo Picasso)

Múdrosť. Prastarý pojem, s ktorým sa dennodenne stretávame. Veda však doposiaľ nenašla vhodnú definíciu tohto slova. Vo všeobecnosti sa s múdrosťou spája dokonalé poznanie zmyslu života a ľudského pôsobenia na tomto svete. Už v starovekej gréckej filozofii sa možno stretnúť s myšlienkou Platóna, podľa ktorého je múdrosť najvyššou ľudskou otázkou. Sofia – múdrosť ako poznanie ideí, predovšetkým idey dobra. Snahy o pochopenie múdrosti ako formy poznania vychádzajú zo samotného hľadania múdrosti.

Čo je múdre je aj správne, pravdivé? Aký je vzťah medzi múdrosťou a pravdou?

Pravda je schopnosť vidieť veci pravdivo, objektívne také aké sú. Prekážkou pravdy je však často egoizmus. Ak sa človek povznesie nad svoje ego, môže vidieť pravdu. Múdrosť je schopnosťou vidieť hlbšie do podstaty vecí. Vidieť podstatu javov a ich súvislosti, odpútať sa od telesných zmyslov. Človek, ktorý zmýšľa úprimne, pravdivo, nenachádza prekážky k pravde

---

¹ Is it cleverness consequence of experience and age?

a k múdrosti, ale nechá plynúť voľne svoje konanie podmienené svojím zmýšľaním. Lebo ak koná a myslí úprimne, pozná pravdu, v ktorej môže spočívať múdrosť človeka.

1.1 Múdrosť – inteligencia, skúsenosti, vrodené ľudské kvality

Už dávno však vieme, že múdrosť nesúvisí so vzdelaním, či s množstvom prečítaných kníh. Múdrosť je kategória, ktorú nemožno získať, ani sa jej naučiť. Je daná skúsenosťami, s ktorými sa človek počas svojho života stretáva. Je ťažké povedať, kto je múdry, resp. kto nie. Múdrosť spočíva v schopnosti človeka odpovedať správne a konať rozumne. Na správnom mieste, v správnom čase. Z uvedeného vyplýva úvaha, súvisí múdrosť s vekom? Je múdrosť výsledkom, resp. dôsledkom životných skúseností? A sú teda len starší ľudia ľuďmi, ktorým prináleží označenie „múdry“? Čo je potrebné aby sme niekoho ocenili ako múdreho človeka? Sú to **skúsenosti, inteligencia, vrodené ľudské kvality**? Alebo kombinácia uvedených potenciálnych aspektov múdrosti?

- **Inteligencia** je mentálna spôsobilosť a schopnosť človeka učiť sa, logicky uvažovať, rozlišovať, myslieť, tvoriť, konať. Podľa psychológa Roberta Sternberga je inteligencia schopnosťou sebariadania, vedomie mysle riadiť seba samého. (In: Howard, 1998, s. 178) Sternberg vymedzil tri veľké súhrnné oblasti, v ktorých sa sebarealizácia človeka, v ktorej spočíva inteligencia, uskutočňuje. Ide o nasledovné oblasti: kompenzičná oblasť, skúsenostná oblasť a oblasť kontextuálna.

Kompenzičná oblasť inteligencie znamená skúmanie, plánovanie a duševnú námahu intelektu, ako tzv. produkčná oblasť. Skúsenostná oblasť prináleží tvorivosti. Zaoberá sa hľadaním pôvodnosti, novosti, jedinečnosti. Kontextuálna oblasť sa zaoberá riešením problémov, ako podklad duševného úsilia. „Ľudia sú tým menej inteligentní, čím častejšie používajú k riešeniu rozmanitých problémov rovnaký postup.“ Inteligentnejší ľudia používajú rozličné postupy primerané situáciám. Podľa Sternberga existujú tri hlavné druhy postupov, ktorými možno vhodne riešiť problémy:

- Osobná zmena: dôvodom problémov môže byť práve to, čo človek robí. Ak zmení svoje správanie, môže problém vyriešiť.
- Zmena druhých ľudí: dôvodom problémov môže byť to, čo robia ľudia okolo nás. Ak to dokážeme zmeniť, ovplyvniť, vyriešime problém.
- Zmena situácie: dôvodom problému môže byť stav prostredia, v ktorom sa problém objavil. Ak ho zmeníme, vyriešime problém.

- **Vrodené ľudské kvality** možno definovať ako vrodené vlastnosti, črty osobnosti. Takéto vlastnosti poukazujú aký človek je vo svojej podstate. Vlastností osobnosti vychádzajú a predstavujú jeho schopnosti, charakter, temperament a záujmy. Tie sa počas života človeka menia.
- **Skúsenosti** – pri všeobecnej úvahy možno hovoriť o výsledkoch konania alebo myslenia človeka vo vzťahu k okoliu, ktoré ma na ňo pozitívny alebo negatívny dopad. Aristoteles vo svojej Metafyzike napísal: **„U ľudí z pamäti vzniká skúsenosť, pretože mnohokrát opakovaný a pamäťou uchovaný vnem tej istej veci nadobúda význam jednej skúsenosti. A skúsenosť sa podobá takmer vedeniu a umeniu. Vedenie a umenie vzniká u ľudí preto, že majú skúsenosť.“** (Aristoteles, Metafyzika I., č.1, 980b- 981a)

2 Súvisí inteligencia so skúsenosťami a s vekom?

„Je nemúdre byť si príliš istý vlastnou múdrosťou.“ (Mahátma Gándhí)

Americko-nemecký psychológ Erik Erikson vo svojej teórii psychosociálneho vývoja jednotlivca vymedzil osem štádií ľudského života. Do posledného zaradil múdrosť ako pravdepodobný, avšak nie nevyhnutný vedľajší produkt starnutia. Podľa Eriksona vyšší vek nezaručuje múdrosť, iba zvyšuje jej pravdepodobnosť vďaka skúsenostiam a emocionálnej zrelosti.

„Múdrosť je jasný pohľad na ľudskú prirodzenosť a údel, schopnosť čeliť protivenstvám, otvorenosť voči alternatívam, skromnosť, súcitiť, odpúšťanie, učenie sa zo skúsenosti.“ (Robert Sternberg)

Vo všeobecnosti možno povedať, že s vekom pribúdajú skúsenosti a iný pohľad na viaceré životné problémy, ktorých riešenie a vyriešenie si vyžaduje múdrosť rozumu skúsenejších ľudí. V priebehu svojho života sa človek stretáva s množstvom problémov a dostáva sa do rôznych zložitých situácií, ktorých riešenie nie je jednoduchou záležitosťou. Vtedy sú viac než cenné dobré a múdre rady skúsených, niekedy starších ľudí. Skúsenosti nemusia mať len ľudia v strednom, či v staršom veku. Skúsenosti sú zrkadlom množstva životných situácií, ktoré človeka doviedli k mnohému doposiaľ nepoznanému a novému. Čím je človek starší, tým viac takýchto životných skúseností má. Dobrá rada, vhodne povedané slová sú odrazom múdrosti rozumu, ktorá je priamoúmerná veku a teda životným skúsenostiam.

So stúpajúcim vekom rastie nielen náročnosť problémov, ale aj záujem o ich čo najsprávnejšie riešenie. Podľa Ruisela s vekom je nevyhnutne potrebné zvládať požiadavky a konflikty spojené s rodičovstvom a profesijným uplatnením, prekonať vlastné biologické limity, hodnotiť otázky generačnej stability a zmeny alebo predvídať svoje vlastné prístupy k úspešnému starnutiu napriek zvyšujúcej sa biologickej zraniteľnosti. A práve riešenie uvedených otázok v priebehu života človeka vyžaduje vyššiu úroveň poznania ľudských problémov, t.j. múdrosti. (Ruisel, 2006, s. 24)

Podľa uvedeného autora nabera v priebehu stredného veku štruktúra každodenných skúseností nové kvality a komplikácie. Pri ich hľadaní možno vymedziť viaceré charakteristické premenné (Ruisel, 2006, s. 24):

- odkaz dospelosti a dlhého života,
- multigeneračná dynamika,
- postupný posun od blízkosti narodenia k približovaniu sa smrti,
- hromadenie nedokončených povinností,
- neočakávané životné okolnosti a sociálne zmeny,
- vyvažovanie životných prínosov a stráv,
- hľadanie zmyslu života.

Vychádzajúc zo záverov viacerých štúdií, ako aj z pohľadu na život okolo, možno povedať, že ľudia so zvyšujúcim sa vekom majú viac životných skúseností, viac si pamätajú, ukladajú viac informácií do pamäte, viac zvažujú, premýšľajú v záujme správnejších rozhodnutí. Kedy impulzívne konanie takmer nemá miesto. Postavenie staršej generácie v domácnostiach, v rodine, v spoločnosti poskytuje pre mladšie generácie nové výzvy, pre nich samotných vyššiu zodpovednosť za svoje rady. Existuje teda vzťah medzi generáciou stredného a vyššieho veku a múdrosťou, ktorá priamoúmerné s vekom narastá? V konečnom dôsledku možno odpovedať tvrdením, podľa ktorého múdrosť, resp. definície múdrosti sa vzťahujú k poznaniu, ktoré sa vzťahuje k zvládaniu a zvládnutiu zložitých životných situácií.

Skúmanie otázky múdrosti vedie k viacerým aspektom jej chápania. Ruisel (2006, s. 26) poukazuje na nasledovné pohľady na kategóriu múdrosti:

1. Kultúrna a historická významovosť múdrosti. V uvedenom zmysle sa múdrosť chápe ako druh štandardu, identifikujúceho a symbolizujúceho hlbokú túžbu vyzdvihnúť vyššie kvality života.

2. Múdrost' ako prejav dokonalosti v osobnom a intelektuálnom vývine. U ľudí je prirodzené, že túžia po múdrosti a obdivujú ju u ostatných. Pretože postup k múdrosti znamená postup k vyšším stupňom vývinu.
3. Múdrost' ako hľadanie pozitívnych znakov starnutia. Podľa mnohých sociálnych psychológov vyšší vek nemusí znamenať len straty, ale aj prínosy. „Tieto prínosy možno vidieť v skúsenostiach pozitívneho alebo aj negatívneho charakteru, ako v prejave múdrosti vyššieho veku.“
4. Múdrost' ako hodnotná organizačná stratégia usudzovania o živote a spojenia inteligencie a cnosti pri dosahovaní dokonalosti.

Podľa psychológa J. Křivohlavého (2004, s. 163) múdrost' umožňuje človeku viesť dobrý, či dokonca optimálny život za rôznych zložitých okolností. V priebehu svojho života sa človek ocitá v situáciách, ktorých riešenie si vyžaduje určité schopnosti a znalosti zodpovedajúce daným problémom. Možno teda povedať, že jednotlivé vývinové obdobia majú svoje špecifické črty z hľadiska poznania založeného na múdrosti. V priebehu dospelosti a vo vyššom veku najsilnejším faktorom určujúcim úroveň múdrosti nie je inteligencia, ale osobnostné faktory ako otvorenosť skúsenosti, porovnávanie, hodnotenie a posudzovanie získaných informácií k správnym rozhodnutiam.

Človek disponujúci vyššou úrovňou poznania, ktoré je založené na múdrosti má komplexnejší a premenlivejší emocionálny profil. V menšej miere kladie dôraz na osobný prospech. Viac uprednostňuje hodnoty vytvárajúce pocit šťastia a spokojnosti pre druhých.

„Múdrost' nepôsobí bez viazanosti na konkrétneho nositeľa a preto múdrost' uvedená v múdrych knihách nie je múdrost'ou, ak sa netýka jednotlivca. Jeden z možných prístupov je založený na smerovaní od abstraktnej múdrosti ako univerzálneho ideálu k múdrosti v každodennom živote, múdrosti ako prejave osobnosti.“ (Ardelt, In: Benedikovičová, 2008, s. 190)

Múdrost' je znakom skúsenosti a prejavom inteligencie. Ako kategória hodná skúmania a veľkej pozornosti nielen v súčasnom poznávaní a skúmaní, závisí vo svojej podstate od viacerých faktorov. Ku kritériám determinujúcim múdrost' možno zaradiť nasledovné:

- vedomosti, poznatky a z nich vyplývajúce poznanie správať sa v živote dobre so záujmom okrem vlastných hodnôt aj na hodnoty a záujmy ostatných,

- osvojenie si skúsenosťami rôznych spôsobov riešenia a vyrovnávania sa s rôznymi životnými každodennými situáciami,
- uvedomenie si relativity hodnôt, princípu tolerancie v spoločnosti.

Vo svojej podstate vychádzajúc z uvedeného možno konštatovať, že múdrosť je daná skúsenosťami v paralelnom pôsobení inteligenčných vlastností ako aj vrodených osobnostných vlastností človeka ako jedinca. Ak človek počas svojho detstva a v priebehu vývinu rozvíja svoje schopnosti a vlastnosti, dáva podnet k rozvoju inteligencie. Správanie sa v bežnom každodennom živote, riešenie životných situácií, prístup a konanie voči ostatným, sú prejavom intelektu človeka.

S múdrosťou sa tiež spája vedomie zodpovednosti. Byť zodpovedný za svoje názory voči tým, pre ktorých je múdrosť slov imperatívom v správnosti pre ich konanie. „Zodpovednosť implikuje odpoveď. Ak človek považuje niekoho za zodpovedného za dané konanie, očakáva rozumnú odpoveď na otázku prečo práve takto a nie inak.“ (Anzenbacher, 1992, s. 15)

Z uvedeného vyplýva dôvera a viera v múdrosť slova. Ak človek robí rozhodnutia, ktoré môžu zasiahnuť výrazne jeho život, málokedy koná impulzívne. Mnohokrát sa poradí s človekom, ktorý má skúsenosti v danej veci. Obracia sa naňho s dôverou a požiadavkou zdôvodnenia, ktorá ho utvrdí v prospech daného rozhodnutia.

Záver

„Múdrosť a rozumnosť sú vodcami a partnermi života. Pravidlá múdrosti sú najvznešenejšie, ale v živote neužitočné, ak k nim neprispeje rozum. Múdrosť hovorí, ako by bolo treba, ale iba rozum hovorí, že len tak možno. Príkazy múdrosti sú šľachetné, večné, nemenné, teda mravné, nástroje rozumnosti sú vonkajšie, meniace sa, vymedzené časom, okolnostiam.“ (Vandrák, In: Gluchman, 2008, s. 79)

Takmer každý človek, rozumne zmýšľajúci, usilujúci sa o správnosť svojich rozhodnutí v konaní, túži po múdrosti. Múdrosti v zmysle dobrých dôsledkov svojich činov a ich dopadov na jeho život. Každé obdobie v priebehu vývoja človeka je sprevádzané určitými životnými situáciami, v ktorých sa múdra rada a pomoc od ľudí staršieho veku zdajú byť a sú neoceniteľné. S vekom priamoúmerne sa zvyšuje množstvo skúseností. Múdrosť názorov a rozumnosť v konaní u ľudí tretieho veku je pre dobro mladých ľudí, viac než vzácna a neoceniteľná.

„Človek má tri cesty k rozumnému konaniu v každom veku. Keď rozmýšľa – tá je najšľachetnejšia, keď opakuje – tá je najjednoduchšia a vlastná skúsenosť – tá je najhorkejšia.“
(Konfucius) (<http://cerven.blog.sme.sk>)

Literatúra

1. ANZENBACHER, A.: *Úvod do etiky*. Praha: Academia. 1992, 2.vydanie, s.292, ISBN: 80-200-0917-5.
2. BENEDIKOVIČOVÁ, J.: *Múdrosť v kontexte osobnosti*. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 2008, s. 276, ISBN: 978-80-88910-25-1.
3. GLUCHMAN, V.: *Etika na Slovensku (minulosť a prítomnosť)*. Bratislava: Formát, 2008, s.184, ISBN: 978-80-88700-72-2.
4. HOWARD, P.J.: *Příručka pro uživatele mozku*. Praha: Portál, 1998, s. 396, ISBN: 80-7178-307-2.
5. KŘIVOHLAVÝ, J.: *Pozitivní psychologie*. Praha: Portal, 2004, s. 195.
6. RUISEL, I. a kolektív. *Múdrosť – inteligencia - osobnosť*. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV. 2006, s. 170, ISBN: 80-88910-19-6.
7. <http://cerven.blog.sme.sk/clanok-30539.html#ixzz0eZkkzkoG>

Adresa autorky

PhDr. Viera Sokáčová
Prešovská univerzita v Prešove
Fakulta manažmentu
Konštantínova 16
080 01 Prešov
E-mail: viera.sokacova@gmail.com